

ÜÇÜNCÜ MEVKİ YOLCULARI

Hayat Büyük Ressamlar Ansiklopedisi: 10

Honoré Daumier

Sanatkâr ruhlı bir cam işçisinin oğlu olan Honoré Daumier, mübaşir ve kitapçı çırağı olarak hayata atılmış, siyasi karikatürleri ile devrinde isim yapmış, 37 yaşında yağlıboya resme yönelmiştir. Hayatının son yıllarında gözlerini kaybeden Daumier, çok sefalet çekmiş ve öldükten sonra şöhrete ulaşmıştır.

BALZAC gençlere öğüt vermesini pek sevdi. Chopin XIX. yüzyıl Fransa'sının erkek kılıklı kadın romancısı George Sand'a karşı hayranlık gösterdiği vakit büyük romancı, genç bestecinin kulağını bükmüş:

— George Sand meleği canavar yapar. İnşallah onun yüzünden size acımak zorunda kalmam... demişti.

Bir gün de genç bir ressama şöyle öğüt veriyordu:

— Büyük bir sanatçı mı olmak istiyorsun? Borca gir, azizim, borca! Kendi hayatından edindiği tecrübeye dayanarak, insanın borçlarını ödeyebilmek için çok çalışmak zorunda kalınca, büyük eserler yaratabileceğine inanmış bulunuyordu.

Romancının böylece öğüt verdiği genç, Daumier adında yeni yetişme bir karikatüristi. Resimlerine Rogelin imzasını atıyor, «La Caricature» dergisinde Balzac'la birlikte çalışıyordu. Onun dehasını ilk keşfeden de Balzac olmuş, «Bu delikanlıca Michelangelo'dan bir parça var» demişti.

BÜYÜK GÖÇ

Honoré Daumier 26 şubat 1808'de Marsilya'da doğdu, yedi yaşında annesi ve babasıyla birlikte Paris'e geldi. Babası, Jean-Baptiste Daumier, cam işçisiydi ama, sanatçı ruhlı bir adamdı, şiir yazardı. «Bir Bahar Sabahı» adıyla yayınladığı şiir kitabı ona taşra çerçevesi içinde oldukça iyi bir ün kazandırmıştı. Jean-Baptiste buna güvenerek, kafasında bir alay hayal, çantasında tomar tomar müsvede, Paris'e gitmeye can atmış, orada şiirler, oyunlar yazarak büyük bir yazar olarak tanınacağını ummuştu. Paris'in mihenk taşı ise onun yazdıklarına karşılık altın değil, bir, iki mangır bile verilemeyeceğini göstermişti. Şehrin fakir mahallelerinden birinde oturuyorlar, küçük Honoré de Paris sokaklarında aylık aylık doluşuyordu.

Bu arada elleri ceplerinde, koca yapıları baka baka, kodaman kıllı adamların yüzlerini, hallerini seyrede seyrede giderken gözleri gerçeklerden uzaklaşıyor, varlıklar, hayalinde biçim değiştiriyordu. Daha küçük yaştan resim çizmeye heves etmiş, her çocuk

gibi kargacık burgacık bir şeyler karalamıştı. Şimdi eli resme daha da yatmış bulunuyordu. İki de bir durup cebinden defterini çıkarıyor, gözünü çeken, aklına gelen tipleri bir, iki çizgiyle oraya geçiriyordu.

Daumier'nin Paris'te günlerini geçirdiği yerlerden biri de Louvre Müzesiydi. Oradaki heykelleri, tabloları uzun, uzun seyrediyor, inceliyor, Rembrandt'lara, Rubens'lere hayran kalıyordu.

Ne yazık ki, yalnız hayalle geçinilemeyeceğini baba Daumier büyük bir şair olma umutlarının Paris'te suya düşmesi üzerine çok acı bir şekilde öğrenmişti. Kendisi evi geçindirebilecek kadar para kazanamıyordu. Bu bakımdan, eve oğlundan da yardımcı olması gerektiği. Bu kararla, onu bir gün elinden tuttu, götürdü Adalet Sarayında bir mübaşirin yanına çıkararak verdi. Daumier, ileride çeceği o unutulmaz yargıç, savcı, avukat karikatürlerinin ilk malzemelerini böylece edindi.

Çok geçmeden mübaşir çıraklığından ayrıldı. Babası ona bir kitapçının yanında iş bulmuştu.

SATRANÇ OYUNCULARI

Ama Daumier orada da çok durmadı. Onu resimden başka hiç bir şey sarmıyordu. Bir gün babasının karşısına dikildi:

— Rica ederim, baba, engel olma bana. Ressam olacağım ben...» dedi.

Bu sefer bir ressamın yanına çırak girdi ama, hayalle yaşanamayacağını babası gibi kendisi de anlamıştı. Koca delikanlı olmuştu, artık babasının zaten yarı yarıya boy olan eline bakamazdı.

Artık resimde de az çok ilerlemişti. Bir basimevinde taş baskısı ressamı olarak çalışmaya başladı. O sıralarda Cumhuriyetçiler, Kralcılara karşı amansız savaşmalara girişmişlerdi. Baba Daumier krala övgüler yazmış bir şairken, oğlu coşkun bir Cumhuriyetçi olmuştu. Üç renkli bayrağı bağrına bastıran yaşı bir kadını gösteren «Bayrak Taşıyan İhtiyar Kadın» resmi Cumhuriyetçi gazetelerin dikkatini çekti.

Siyasi karikatürleriyle Cumhuriyet cephesinin ateşli gazetecileri arasına katılan Daumier'yi Louis-Philippe'li tahta çıkarılan hükümet darbesinden sonra, bir karikatür-

ründen dolayı zindanda görüyörüz. Yaptığı karikatürde kralı bir deve benzetmişti: Göbekli adamlar, bakanlar, yüksek memurlar, saygınlık kralın boğazından aşağı altın paralar tikiyorlar, kral da bunları sindirip madalyalar, cüzdanlar, mareşal asaları haline getiriyor. Ötekiler de bunları kapışıyorlardı...

«Gargantua» adını taşıyan bu resim 15 aralık 1831 tarihli «La Caricature» dergisinde çıkmıştı. Daumier altı ay hapis, 300 frank da para cezasına mahkûm oldu. Cezası ertelendi ama, yirmi beş yaşındaki ateşli karikatürist gene uslu durmadı, zaptıye nazırının bir karikatürünü yaptı, bundan da mahkûm olunca, eski cezasını da çekmek üzere hapse atıldı.

1848'de Louis-Philippe düştükten sonra bir yayınevi sahibi ondan, düşen kral aleyhine bir dizi karikatür yapmasını istediği vakit Daumier: «Bunu yapamam» demiştir. «Benim savaşım, tahta kurulmuş zalim bir krala karşıydı; tahttan düşmüş zavallı bir adama karşı değil.»

SON FIRÇA DARBELERİ

DON KİŞOT

AMANSIZ MÜCADELE

1845'ten sonra Daumier katürden yağlıboya resme yöneldi. Paris'in sanat çevresine girmiş, ünlü ressamlarla, aktörlerle ahbab olmuştur. Eskiden kari-katüre olduğu gibi şimdi de resme büyük bir hırsla sarılmıştır. Kafası durmadan işliyor, yeni yeni konular buluyordu. Bunların her birini bitirip ortaya çıkarmakta çok acele ediyordu. Bütün vaktini bir tanesinin üzerine veremiyordu, dödüne, başına birden çalışıyordu. Birini bırakıyor, öbürüne başlıyor, bir başkasını tamamlıyor, dödüncüsünü düzeltiyor, başinesine yeni bir çizgi, yeni bir renk ekliyordu. Yağaz ya-yağaz üslubunu da bulmuştu. Bunda karikatür temel olarak kalmış, renkler, çizgiler onun üzerine kurmuştu. Daumier'yi Daumier yapan muhakkak ki çizgilerdeki kuvvetli belirtmeler, renklerdeki canlı ayrıntılar, desandeki sağ-lamlıktır.

Daumier 1846'da, otuz sekiz yaşında, evlendi. Alexandrine Dassy adında, yirmi dört yaşında, bir terzi kızını almıştı. Onun da babası camcıydı. Hanım hanımıcık bir kızdı. Daumier onu severek almıştı ama, bu, başka sanatçıların hayatında görüldüğü gibi pek eşsiz bir eşik değildi. Gayesi, iyi bir yuva kurmaktı. Babası öldükten sonra, Seine üzerindeki Saint-Louis adasında rih-tim boyunda bir eve geçmişti. Evin yanında sahibinin boş bıraktığı, unutup gittiği bir samanlık vardı. Daumier oraya bir tepe penceresi açtı, duvarları boyattı, kendisine güzel, geniş bir atelye yaptı. Penceresinin önüne geçiyor, pipo su ağzında, sokağı seyrediyor, sonra kalkıp tablolarına devam ediyordu.

1848'de İkinci Cumhuriyet ilân edilince Daumier ile arkadaşları bayram ettiler. Uğrunda çarpış-tıkları halk, idareyi ele almış, hak, adalet yerini bulmuştu. Ya-nız, bu sevinçli günler uzun sür-medi. Siyasal partiler arasındaki kavgalar yeniden başlamış, Fransa bir düşünce hercümerci içine düş-müştü. Daumier fırçayı bırakıp yeniden kalemi ele aldı, karika-türlerle hücum geçti. Ama ona durgun, somurtuk, pısrık bir hal gelmişti. Karikatürlerinde o eski ateşlilik yoktu. İnsanlara küsmüş gibiydi. Uğrunda didindiği halk, kendisiyle hiç bir zaman ilgilenmemişti. Sanatçılar, düşünce adamları arasında birçok hayran-ları vardı. Yalnız, Daumier on-ların takdirlerinden koltukları ka-baracak bir adam değildi. Bau-delaire onun üzerine yazdığı bir yazıya: «Şimdi size yalnız kari-katür sanatının değil, aynı zaman-da çağımız sanatının en önemli kişilerinden birinden söz açaca-ğım» diye başlıyordu. Daumier bunu okuyunca kızdı: Başına, kondurulacak şeref halesiyle gü-lünç bir hale gelmekten korku-yordu. Onun şanda, şerefte gö-zü yoktu. Tek, halkın anlaması-nı, kendisine halkın değer verme-sini istiyordu.

Daumier'nin talihsizliği de bu-radaydı: Karikatürlerinde yüksek düşünceleri işliyor, halk anlamı-yordu; tablolarına ise konu ola-rak da halkı seçiyor, bunları ala-

Onun parada da gözü yoktu. Arkadaşlarından ressam Daubigny bir gün ona: «Senin şu tablonu bir Amerikalıya anlattım, satın almaya gelecek, beş bin franktan az isteme» demişti. Amerikalı geldi, tablonun fiyatını sordu. Daumier: «Beş bin frank» dedi. Ame-rikalı hiç sesini çıkarmadan tab-loyu aldı. İkinci bir tablonun fi-yatını sorunca, Daumier: «Altı yüz frank» demez mi? Adam ken-di kendine bu kadar az değer ve-ren ressama bunun bukerek çip-rip gitti.

Ressamın en yakın dostlarından biri de büyük tarihçi Michelet idi. İkinci Cumhuriyet de sallan-maya başladığı sıralarda Michelet kürsüsünden uzaklaştırılmıştı. Daumier «Charivari» gazetesinde, «Michelet'nin yerini alan sayın papaz efendi Gorenflot'nun ders verisi» adındaki karikatürünü yayınladı: Papaz nutuk verir gibi hallerle konuşurken sıralar bom-boştu, odacı uyuyordu. Michelet bunun üzerine Daumier'ye yazdığı mektupta: «Bana büyük bir iyilik ettiniz» diyordu. «Bütün Paris'te elden ele dolaşan bu harikula-de resminiz meseleyi bin yazıdan daha kuvvetli bir şekilde ortaya koydu.»

Daumier'nin son yılları yoksul-luk içinde geçti. 1877'ye doğru büyük ressamın gözleri bozuldu, hekimler tam bir dinlenme tav-siye ettiler. Renge, çizgiye hay-ran sanatçı bunları artık göremi-yor, kâğıt üzerine, bez üzerine geçiremiyordu. 1873'te Üçüncü Cumhuriyet ilân edildikten sonra Daumier'nin idareciler gözündeki değeri gene yükselmişti, bu yok-sul halli üzerine kendisine 200 franklık bir aylık bağlandı. Bu parayla Paris'te geçinemezdi. Be-reket, ressam Corot, arkadaşının imdadına koştu. Mektubunda şö-y-le diyordu:

«Aziz dostum,
«Valmondols'da küçük bir evim var, ne yapacağımı bilemiyorum. Sonra, onu sana vermek aklıma geldi. Notere baş vurarak evi sa-na devrettim.

Sevgilerimle:

Corot.»

Daumier, bu mektuba verdiği karşılıkta: «Hedyesini kabul edip de utanç duymayacağım tek dostum sensin» diyordu. Ona ayrıca bir de tablo gönderdi.

1878'de Daumier gözlerini kay-betti. Ona küçüküğünden beri ha-yat veren renkler, çizgiler dünya-sı artık kararmıştı. Arkadaşları resimlerini bir araya toplayarak sergi açtılar. Sergi komitesinin başkanlığına Victor Hugo getiril-mişti. Sergi, Fransız sanat haya-tında büyük bir olay olarak karş-ılandı. Ne yazık ki halk gene yalnız seyirci kalmıştı, satılan tablolarla serginin masrafı bile karşılanamadı.

Daumier'nin şanda, şerefte gö-zü yoktu; belki de onun için, şan, şeref ancak o, gözlerini yum-duktan sonra geldi. 11 şubat 1879'da son nefesini veren bü-yük ressam bir gün olup adının bütün dünyaca tanınacağını şüp-hesiz aklından bile geçirmiyordu.